

## PO JEZERU ...

PETER ŽARGI

Medijski prostor televizije v samostojni Sloveniji verjetno še nikoli ni prinesel tolikšnega pričakovanja, kot ob kriminalni nadaljevanki **Jezero** (2019, Klemen Dvornik, Matevž Luzar), posneti po istoimenskem romanu Tadeja Goloba. Z njo naj bi Slovenija končno dobila svojo pravo kriminalno nadaljevanko, svoj košček televizijske popularne kulture, kakršna v tujini dominira zadnja leta. Solidno izhodišče je bilo zagotovljeno, saj gre za izjemno uspešno literarno predlogo, nadaljevanka pa je polnila družbene medije že pred samim začetkom. Doživela je slavnostno predstavitev na Sarajevskem filmskem festivalu, dva dela pa sta bila nato prikazana tudi na festivalu LIFFE. Predvsem pa naj bi se – tako kot predloga – naslanjala na skandinavski noir, za katerega je Slovenija seveda nadvse primerna. Če že nismo nikdar postali nova Švica, bi lahko morda postali nova Švedska.

Zasnova nadaljevanke je klasična; že Edgar Allan Poe je povedal, da ni nič bolj tragičnega od smrti mladenke, in tudi po *Jezeru* priplava brezglavo truplo mladenke, primer pa po spletu okoliščin prevzame višji inšpektor Taras Birsa (Sebastian Cavazza) in novopečena sodelavka Tina Lanc (Nika Rozman). Seveda so po žanrski in geografski nujnosti tudi tokrat sumljivi

tajkuni, nesposobni mediji in zbirokratizirani šefi vedno le korak stran, oznaka *podalpski noir*, ki so jo seriji dodelili v Sarajevu, pa se zdi ob posnetkih sivega, ledenega Bohinja in nočne Ljubljane dovolj točna. A med vso ambicijo, da bi bila to prava, *echt*, skandinavska, netflixovska nadaljevanka, je nekdo spet pozabil na scenarij in na bistvo ustvarjanja.

Pri *Jezeru* se je produkcija sicer potrudila doseči standard, ki smo ga v zadnjih letih vajeni ob poplavi tujih serij, in mnogi so si po premieri lahko oddahnili. *Jezero* je namreč prva slovenska nadaljevanka po dolgem času, za katero ne moremo reči, da ni ničemur podobna. To je v našem prostoru zaradi različnih razlogov morda lahko napredek, vendar pa dosežek še zdaleč ne zagotavlja svetlejših prihodnosti slovenske televizije, saj *Jezero* povečini ne dosega svojih vzornikov; ko pa jih, se še vedno ujema v podobne pasti.

Serijska ima sicer dobrodošlo počasen ritem, a žal ji uspe porabiti po petdeset minut brez slehernega pravega dogajanja, komentarja, tenzije ali karakterizacije. Kar vidimo in izvemo v prvih dveh epizodah, je več ali manj tisto, kar vemo ob koncu serije – poleg identitete morilca, seveda. Čas, ki bi bil lahko namenjen razvoju, meče stran z odvečnimi dialogi in odvečnimi kadri. Po določenem času

se – kakovostni – panoramski posnetki izpojejo in gledalci ostanemo sami s prizori, ki ne prispevajo k ničemur, ter z liki, katerih genetski zapis lahko izsledimo vse do *CSI*-ja. Znotraj in zunaj dejanskega premikanja inšpektorjev od prizorišča do prizorišča ni skoraj ničesar. Paralelne zgodbe medčloveških odnosov, bodisi med Tarasom in njegovo ženo ter njunim krogom prijateljev bodisi med Tarasom in Tino, so potisnjene vsakič bolj v stran, dokler se povsem ne izgubijo, čeprav bi ravno ta razmerja – v upodobitvi dobrih igralcev in igralk, ki jih *Jezero* premore – lahko prinesla srž serije. Žanrska spretnost je vsekakor ne prinaša: nihče ne more trditi, da se je vsebina umikala akciji oziroma obratno, ali pa da se karakterizacija umika razpoloženju. Nasprotno, vse se odmika posnetkom Tarasovega volva in polovičarskemu dialogu, in vse, kar ostane od vsebine, so klišeji politikantskih nadrejenih, lenih sodelavcev, zagovedenih lokalcev in smrdljivih Rogovcev. Še Tarasova ujetost v buržujsko sredico ženine družbe je premalo izkoriščena, medtem ko se oris glavnega lika konča pri neštetokrat poudarjenem dejstvu, da je bil nekoč alpinist ter da je alergičen na alkohol (in ne dejanski abstinent).

Na ravni formalne detektivke pa *Jezero* kljub omenjenim klišejem





povsem pozabi na tiste žanrske konvencije, ki bi mu prišle prav. Nekako se poskusi vpeti v klasični *whodunnit*, kjer tako gledalec kot detektiv iščeta krivca med osumljenci oziroma neosumljenci, vendar scenarij oboje drži tako daleč stran od dogajanja, da serijo pelje dalje le gledalčeva radovednost. Eden najočitnejših primerov slabega tajminga je opazen v zadnjem delu, kjer za končno odkritje identitet žrtve porabijo neverjetno veliko prizorov: Tina Lanc na RTV izve za bivšo novinarko, ki je že pol leta pogrešana, istočasno pa to izvesta še

inšpektorja Osterc in Brajc, le da Tina izve tudi ime. Informacije se (povsem nedramatično) dopolnijo, a medtem mine dvakrat toliko časa, kolikor bi ga potrebovala dramaturgija.

Serija bi bila s svojo zimo, z asocijalnim, pronicljivim antiherojem, ki ne pije alkohola, in z ljubosumjem kot motivom za umor lahko res pristno slovenska v smislu zvestobe okolju. Edini bolj slovenski umor je družinski prepir, edino bolj slovensko orožje sekira. Tako pa *Jezero* pokopljejo sanje o Skandinaviji – narejeno je namreč z

gledalcem v mislih. Če je Gilles Deleuze predpostavljal, da se adaptacija literature zgodi uspešno le, ko pride do presečišča pisateljevega in režiserjevega problema, ter da je ustvarjanje nujnost, potem je *Jezero* diametralno nasprotje. Potreba po nenehnem ustvarjanju slovenske verzije nečesa tujega in uporaba tujine kot referenčnosti za kakovost sta zelo tanek led. To se vidi na skeletu *Jezero*, od preobremenjenosti s forenzičnimi detajli do uvodne špice, kjer s preživeto glasbo ter kičasto sopostavitvijo narave in zločina sledijo sorodno nedomiselnim uvodom **Prevare** (*The Affair*, 2014–2019, Sarah Treem, Hagai Levi) in predvsem **Pravega detektiva** (*True Detective*, 2014 –, Nic Pizzolatto).

Avtorji se tako ozirajo po tujem televizijskem okolju konvencije, ne v ustvarjalni nuji, temveč v ustvarjalški priložnosti. Kljub vsemu stremjenju k tujini pa, z izjemo podobe, ne zajamejo večine osnov tuje televizijske ponudbe. A če nazadnje odmislimo vse, kar morda preprečuje *Jezeru*, da bi postavilo nova merila kakovosti slovenske televizijske produkcije, se lahko – pomembneje – vprašamo: kaj bo, če mu uspe do tja priti, na primer v obliki ekranizacije Golobovega drugega romana *Leninov park*? *Jezero* je namreč vseeno naredilo nov korak za Slovenijo: skoraj nemogoče je ločevati samo nadaljevanko od sprejema, ki jo obdaja (premiera na Sarajevskem festivalu, slovenska premiera na Liffu, množični odzivi na Twitterju). Dobili smo pravo sodobno serijo v smislu, da je postala del javne sfere in občega doživljanja ter medijskega mašila. Koga pa bi si predstavljali v vlogah za naslednjo serijo? Koga so bralci in ustvarjalci videli v naslovni vlogi? Kako je potekalo snemanje? Zakaj je zvok tako tih? Kakšen je bil proces adaptiranja



romana? Okoliščine produkcije in recepcija serije se berejo kot doživljajski spis osnovnošolca.

A tudi če televizijski nasledniki *Jezer*a premostijo vsebinski manko ter dosežejo Netflixovo produkcijo v ostalih vidikih – kar je morda vseeno mogoče –, bodo dosegli le novo raven praznine in se približali artificialnosti sodobne medijske kulture. Ta se udejanja kot zastavonoša tistega, kar se je v 20. stoletju po besedah kritika Dwighta Macdonalda razvilo v *midcult*: posledico vse večje kulturne pismenosti povprečnega odjemalca, ki mu povprečini niso več dovolj smeti, zabava in eskapizem, temveč želi tudi estetsko, predvsem pa vsebinsko angažiranost. Slednja po navadi svojo vsebino reducira na paket-aranžma, ki gledalca za slabo uro navidezno vključuje v poenostavljeno problematiko njegovega okolja. Že sama

zabavna industrija je učinkovit agens otopelosti, ki posledično apolitizira družbo, vendar lahko *midcult* to stori še učinkoviteje in povsem prikrito.

Torej, *Jezero* nas je nekako približalo tujini in morda nudi prvi dokaz, da bi se pri nas nekoč dalo narediti spodobno kriminalno dramo. Obenem pa ravno omenjena nedoločenost nudi *Jezeru* boljše možnosti, da ne postane kopija tujih kalupov. To lahko ustvarjalci pri naslednjih adaptacijah Golobove literature uporabijo za izboljšavo, če se le osredotočijo na dejanske prednosti *Jezer*a – torej (premalo poudarjena) kritika malomeščanskosti, počasnost, neobremenjenost z nenehnimi preobrti, šoki in ostalo instantno napetostjo. Tadej Golob pravilno meni, da se serijo gleda zaradi dialogov in posnetkov, ne pa zato, da izveš, kdo je morilec. Vendar bo potrebnega še

veliko scenarističnega dela, da bi jo lahko gledali zaradi dialogov. Do takrat pa: ploskati temu je tako, kot da bi ploskali petletniku, ki je ravno shodil. Realpolitika nam narekuje, naj mu, a je težko. Starši, sorodniki ter tisti, ki imajo enostavno radi, da čas pred televizijo mine brez *cringea* in v znamenju lepih posnetkov narave, pa mu verjetno bodo. Četudi *Jezero* za razliko od naših dosedanjih televizijskih serij ne odžene vsakega pol-inteligentnega gledalca v prvi minuti, in čeprav je korak naprej v produkcijskem smislu, z vso svojo praznino in vsebinsko površinskostjo nikakor ne sme biti vrhunec televizijskega programa. Tovrstna serija bi se lahko nekoč zapisala v kroniko slovenske televizije in v tem smislu predstavlja napredek, do takrat pa se moramo odločiti, ali je mašilo res boljše od mrtvila.